

MUSEUM BOIJMANS

Verslag omtrent den toestand en de aanwinsten van het
Musum Boijmans over het jaar 1937.

Ingevolge artikel 11 mijner instructie (Gemeenteblad van 1879, No. 4) heb ik de eer U het verslag te doen toekomen omtrent den toestand en de aanwinsten van het Museum Boijmans over het jaar 1937.

In de samenstelling Uwer Commissie kwam geen verandering. Ultimo December bestond zij dientengevolge uit: Burgemeester: Mr. P. Droogleever Fortuyn, Voorzitter; Wethouders: J. Brautigam en J. B. J. Ratté; Raadsleden: L. de Groot en mevrouw J. Dekhuijzen-Zeehuisen; uit de Burgerij: C. W. F. P. Baron Sweerts de Landas Wyborgh, D. G. van Beuningen, A. J. M. Goudriaan en W. van der Vorm; Secretaris: Mr. N. A. C. Pruis.

Het gebouw voldeed ook dit jaar ten volle aan alle eischen. Onaangename verrassingen, welke vaak bij een nieuw zoo omvangrijk bouwwerk kunnen plaats vinden, deden zich in het geheel niet voor. De belangstelling voor het nieuwe verlichtingsstelsel, de verwarming en de opstelling der kunstwerken was, in het bijzonder uit het buitenland, nog groeiende. Geen nieuw Museum werd elders gebouwd of de deskundigen kwamen naar Rotterdam, om de vele problemen die zich daarbij voordoen alhier te bestudeeren.

Aanwinsten. Zonder twijfel kan het jaar 1937 wat betreft de aanwinsten, in het bijzonder van de Rembrandt en de Vermeer, gerekend worden tot het belangrijkste in de annalen van het Museum Boijmans.

Het komt zelden voor, dat een openbare instelling een belangrijk werk van Rembrandt kan verwerven. Dank zij echter een vorstelijke schenking van de Vereeniging Rembrandt, den steun van de leden uit de Burgerij van Uwe Commissie en giften van niet minder dan 100 vrienden van het Museum kon het prachtige levensgrootte portret van een man met roode muts aangekocht worden. Dit schilderij, dat reeds in 1765 door W. Humphrey in zwarte-kunst werd afgebeeld, is vanaf dien tijd in Engeland, Frankrijk en Amerika in verschillende collecties te vinden en werd door den kunsthandel D. Katz te Dieren uit de verzameling Charles M. Schwab te New-York naar ons land teruggebracht. (Afb. II).

Onbekend is het hier echter niet. Menigeen zal zich dit meesterwerk nog herinneren van de Rembrandt-tentoonstelling van 1935 in het Rijksmuseum te Amsterdam of van de groote Hollandsche tentoonstelling te Londen van 1929.

Men heeft dit werk wel „De Rekenmeester” of een „Schrijvende Evangelist” genoemd en het in dit laatste geval in verband gebracht met een reeks apostelen, die Rembrandt in 1661 schilderde. Terecht heeft Dr. Schmidt Degener in den catalogus van de Rembrandt-tentoonstelling dit stuk later gesteld en gewezen op de overeenstemming in schildering met de grandioze familiegroep in het Museum te Brunswijk, die evenals onze nieuwe aanwinst bijna geheel met het paletmes is geschilderd. Het behoort dus tot de allerlaatste scheppingen van Rembrandt, geschilderd na 1665 in zijn atelier op de Rozengracht te Amsterdam, waar hij na de financieele débacle van 1656 geheel teruggetrokken woonde en werkte.

De meester heeft zijn model afgebeeld staande, hoog oprijzende achter een tafel. In de rechterhand houdt hij een veeren pen, terwijl de linker rust op een opengeslagen boek. De blik van het gelaat is gespannen en fascineert in hooge mate. De wijze van schilderen vertoont een groote genialiteit. Het wonder van dit doek is het coloriet, dat van een diepe en gloeiende pracht is. Bruinrood in allerlei nuanceeringen overheerscht, het felst in de roode muts.

Het was in 1921, dat voor het laatst een door niemand omstreden werk van Johannes Vermeer, het kleine paneel, een meisje met roode muts, in particulier bezit in den Elzas, ontdekt werd. Het bevindt zich thans in de collectie Widener te Philadelphia. Groot opzien baarde dan ook vanzelfsprekend de publicatie van Dr. Bredius in de Burlington Magazine van de Emmaüsgangers van den meester, een doek, dat zelfs voluit gesigneerd is en tot een van de grootste en meest aangrijpende werken van den Delftschen kunstenaar behoort.

Toen Dr. Bredius in een enthousiasten brief van 6 September 1937 mij op dit doek attent maakte en ik het schilderij zelf in het sombere licht van een safe in een bank in het buitenland mocht bewonderen, stond het bij mij vast dat alle krachten moesten worden ingespannen om dit voluit gesigneerde meesterwerk, dat zich bovendien in een voortreffenden toestand bevindt, waarbij de oude vernis zelfs bewaard is gebleven, voor Nederland en liefst voor het Rotterdamsche Museum te verwerven.

De afbeelding van het geheel en eenige fragmenten, die in dit jaarverslag zijn opgenomen, afb. III, IV, V en VI geven uit den aard der zaak niet de volle schoonheid van deze schepping weer. Daarvoor is bij Vermeer de kleur een te belangrijke factor. Deze is ook hier karakteristiek voor den kunstenaar. Het diepe, stralende blauw van het gewaad van Christus trekt dadelijk de aandacht, mede als contrast met het citroen-geel van de pij van de rechtsche figuur. De discipel links is gekleed in het fijnste parel-grijs dat men zich denken kan. De dienstmaagd ten slotte is in het zwart-grijs met een vlek bruin-rood. Het is het kleurengamma, dat geen ander kunstenaar weet te openbaren.

Vermeer heeft hier het Bijbelsche verhaal gesublimeerd. Weergegeven is het moment dat Christus, over wien al het aardsche leed is heengegaan, zoo juist het brood gebroken heeft en de hand ter zegening opheft. De leerlingen bevroeden thans wien zij in hun midden hebben. De grootste stilte heerscht; geen luid gebaar stoort de serene rust. In diepe vereëring zien zij tot den Meester op. De dienstmaagd

heeft het wit-Delftsche kruikje zoo juist op tafel neergezet. Haar hand rust nog op het oor. Een innige band bindt allen tezamen.

In uiterste soberheid en groot gezien zijn de figuren gegroepeerd rondom een tafel, bedekt met een wit laken op een donker-blauw kleed. Nobeler schepping heeft de kunst misschien nimmer voortgebracht! Vermeer volgde hier den naturalistischen stijl, die door Caravaggio was geïntroduceerd en in Holland vooral bij de Utrechtsche school bewonderaars vond. Ook de Italiaansche meester schilderde dat onderwerp, maar hoe ver staat hij in geest van den Hollandschen kunstenaar af!

Wanneer schilderde de groote kunstenaar dit bezonken meesterwerk? Het oeuvre van Vermeer is klein, het gaat nauwelijks boven de 40 uit en het valt in een betrekkelijk kort tijdsbestek. Uit de laatste periode zijn in ieder geval de allegorie van het Nieuwe Testament, die met de collectie Friedsam in het Metropolitan Museum te New-York terecht kwam en de twee interieurs in de National Gallery te Londen.

Eén werk, de „Koppelaarster” te Dresden, is vroeg. Het is 1656 gedateerd. Daarvóór zullen de „Christus bij Martha en Maria” uit het Museum te Edinburgh, dat velen zich nog wel van de Vermeer-tentoonstelling in Boijmans zullen herinneren, en de „Diana” van het Mauritshuis ontstaan zijn. De compositie van de Emmaüs-gangers is echter veel bezonkenener; de kleuren zijn verfijnder. Ik zou dit doek daarom na 1660 na de „Melkmeid” van het Rijksmuseum, die mijns inziens de schakel vormt tusschen den vroegen tijd en de latere werken, ongeveer tezelfder tijd als het „Meisjeskopje” in het Mauritshuis, willen plaatsen.

Hoewel de aankoop van deze beide schilderijen — de Vermeer werd aangekocht uit den Kunsthandel D. A. Hoogendijk te Amsterdam — dit jaar zijn beslag vond, had de officieele overdracht eerst op 18 Juni 1938 plaats.

Er kan hier reeds vermeld worden, dat zij op de groote Jubileumtentoonstelling van 1938 talrijke vreemdelingen trokken en in de binnen- en buitenlandsche pers met oprechte bewondering werden beschreven. Vele publicaties, in het bijzonder over de Vermeer, zagen het licht. Den dichter P. C. Boutens inspireerde dit schilderij tot een gedicht getiteld: „Emmaüs”.

Wij kunnen er ons daarom slechts over verheugen, dat dit ongeëvenaarde meesterwerk thans dank zij de samenwerking van de Vereeniging Rembrandt, een stadgenoot en Dr. A. Bredius onze nationale kunstschaten heeft verrijkt.

Als herinnering aan de Jeroen Bosch tentoonstelling van 1936 kon een belangrijk paneel verworven worden van den Meester van het Johannes-Altaar, dat voorstelt de vlucht van Elisabeth en Johannes. (Afb. D).

Het stuk werd aangekocht uit het bezit van de Hon. Mrs. Margaret Post te Londen. De reconstructie van het schaarsche werk van dezen Hollandschen meester, die waarschijnlijk, mede in verband met houtsneden, welke te Gouda gedrukt zijn, aldaar te localiseeren is, heb ik in het Bulletin van het Museum uitvoeriger behandeld.

Van den zeldzaam voorkomenden zestiende-eeuwschen landschapschilder Cornelis van Dalem kon dank zij den steun van de Vereeniging Rembrandt een karakteristiek paneel verworven worden, een berglandschap voorstellend, waarin zich de geschiedenis van Kaïn en Abel afspeelt.

Reeds Karel van Mander heeft in zijn „Schilderboek” van 1604 bewonderend over dezen meester geschreven. Hij noemde hem o.a. een „frijen schilder van rotsen” en vermeldt dat hij in 1556 in het gilde te Antwerpen werd opgenomen.

Tot voor korten tijd was geen enkel werk van dezen schilder bekend. Onderzoekingen in het bijzonder van Burchard en Winkler brachten meer klaarheid. Thans zijn met onzen aanwinst mede een zestal werken van hem bekend, o.a. in het Kaiser Friedrich Museum te Berlijn en in het Prado te Madrid.

Van stadgenooten werden ten geschenke ontvangen een expressief mansportret, 1594 gedateerd, door Cornelis Ketel geschilderd en een Beweening van Christus uit omstreeks 1620 van Abraham Bloemaert. Beide werken werden in het Bulletin van het Museum uitvoerig behandeld.

De kunsthandel D. Katz te Dieren schonk voor de afdeling zeventiende-eeuwse schilderkunst een fraai mansportret door Jacobus Levecq uit Dordrecht omstreeks 1650 geschilderd. Invloed van den vroegen Nicolaes Maes is hierin waar te nemen. Dit paneel trok op de Vermeer tentoonstelling van 1935 de aandacht.

Mevrouw A. B. Beeckman-van Citters te Breda schonk een schilderij voorstellende Het Driekoningenfeest, omstreeks 1820 door P. C. Wonder vervaardigd. Het is een zeer goed werk van dezen meester, dat ook cultuur-historisch zijn beteekenis heeft.

Van Mevrouw P. M. Twiss-Martini Buys, alhier, kreeg het Museum ten geschenke een schilderij, een vlaklandschap voorstellend, door Andreas Schelfhout in 1869 vervaardigd. Dit doek dat tot de beste werken van den meester behoort overtreft hetgeen Boijmans reeds van hem bezit.

De heer J. Haage te Hillegersberg schonk het Museum een wintergezicht benevens twee aquarellen van den Rotterdamschen kunstenaar J. H. Melis. Het eerste doek is het stuk waardoor deze schilder de gouden medaille verwierf op de wereldtentoonstelling te Brussel.

De afdeling moderne schilderkunst werd verrijkt door een legaat van den heer A. Foekens Szn.: een mooi en karakteristiek schilderij, een aquarium voorstellend van G. W. Dijsselhof, dat besproken is in het Bulletin van het Museum.

Ten slotte hebben de heer en mevrouw Dr. A. F. Philips-de Jongh te Eindhoven spontaan het Museum Boijmans ten geschenke aangeboden van Jan Sluyters het portret van zijn moeder uit 1936. Dit doek treft door de penetrante expressie en de sobere kleuren.

Verworven werden het schilderij „De Thames” van Jan Toorop, een van zijn belangrijkste vroege werken, gedeeltelijk met het paletmes in een symphonie van grijzen geschilderd (afb. XI) benevens een vrouweportret van B. van der Leek in lichte kleuren uit omstreeks 1906.

Ten slotte werden ten geschenke ontvangen van vrienden van den kunstenaar (naar aanleiding van zijn zeventigsten verjaardag) een gevoelig landschap van S. Mouljn en van Mevr. Josine Jakob Smits een mooi, breed geschilderd portret „Malvine” door Jakob Smits omstreeks 1885 geschilderd.

**Beeldhouw-
werken.** Mevrouw A. C. Hartsuyker-Muller te Heemstede schonk voor deze afdeling een kinderkopje in brons van Theo van Reyn, wiens kunst nog niet in het Museum vertegenwoordigd was en Dr. A. Roest Crollius te Overschie een bronzen schaal met een motief van visschen van Tjipke Visser.

Verworven werd een staande vrouwefiguur in brons van den Franschen beeldhouwer Jean Osouf. (Zie Bulletin).

Kunstnijverheid. Mevrouw P. M. Twiss-Martini Buys heeft voor deze afdeling geschonken een groote Lodewijk XV staande klok met spelwerk in wortelnoten uitgevoerd en fraai versierd, door P. van den Bergh omstreeks 1750 te Rotterdam vervaardigd; een zeventiende eeuwsche tweedeurskast in palissander met gebeeldhouwde festoenen benevens een bronzen klokje met spelwerk in Rococostijl.

Verworven werd een schotel van den Rotterdamschen tegelschilder Cornelis Boumeester (1652—1733). In het Bulletin is uitvoeriger op deze belangwekkende aanwinst gewezen.

Ten slotte schonk de heer J. van Hoey Smith alhier een zeldzaam tegeltableau uit 56 tegels bestaande, een landschap voorstellend, ± 1750 te Makkum vervaardigd (zie Bulletin); de heer L. Evers alhier een blauw Delftsch bord uit de zeventiende eeuw, onder invloed van het Chineesche Wan-Li porselein vervaardigd; de heer J. Haage een vaas van Rozenburg aardewerk en de heer P. Buskens alhier een gebrandschilderd ruitje „Urania” voorstellend van Charles Eyck.

Mejuffrouw Rueb alhier schonk eenige stukken porselein uit de achttiende en aanvang negentiende eeuw, en de heer en mevrouw Mr. J. Havelaar een viertal moderne meubels.

**Teekeningen
en Pastels.** Ook voor deze afdeling konden belangrijke werken worden verworven. Op de veiling van de teekeningen collectie van wijlen Ant. W. M. Mensing, welke in April 1937 te Amsterdam gehouden werd, mocht het Museum Boijmans, dank zij een renteloos voorschot van de Vereeniging Rembrandt, een vijftal teekeningen van Lucas van Valkenborgh, David Vinckeboons, Hendrik Avercamp, Philips Koninck en Jan Lievens verwerven. Het landschap met ruïne van Lucas van Valkenborgh, den omstreeks 1540 te Mechelen geboren en in dienst van Aartshertog Matthias vele jaren in Duitschland werkzamen kunstenaar, is met groote gevoeligheid in waterverf uitgevoerd. Zijn jongere tijdgenoot David Vinckeboons trok uit Vlaanderen naar Noord-Nederland, waar hij in 1629 te Amsterdam stierf. Van hem verwierf het Museum een pittig blad, een kreupele in gesprek met een vrouw voorstellend, dat karakteristiek is voor dezen meester.

Apart is door de symbolische voorstelling het blad van Hendrik Avercamp, dat verband houdt met de expeditie van Prins Maurits naar Wesel op 15 Augustus 1620.

Van Philips Koninck (1619—1688) bezat het Museum reeds eenige

figuurteekeningen, doch van zijn vlaklandschappen, waarin deze leerling van Rembrandt in het bijzonder uitmuntte, was geen voorbeeld aanwezig. Het is dan ook een gelukkig feit, dat het Rotterdamsch Museum thans op een zeer mooi staal van de schaars in den handel voorkomende landschappen de hand wist te leggen. Duidelijk is in dit wijsche panorama de invloed van zijn grooten leermeester te herkennen. De compositie is er een van groote aantrekkelijkheid. (afb. VII).

Het landschap van Jan Lievens (1607—1674), waarvan de afbeelding hierbij gevoegd is (afb. VIII), kan men tot een van de mooiste scheppingen van dezen kunstenaar op dit gebied rekenen. Ook in deze directe natuurimpressie is de compositie boeiend. Het vertoont reeds iets van de decoratieve werking, die in sommige landschapsteekeningen van den achttiende-eeuwschen Franschman Fragonard zoo treft. Behalve in het uitbeelden van portretten was Jan Lievens een meester in het teekenen van landschappen, waarvan talrijke voorbeelden bewaard zijn gebleven. Zij zijn bijna steeds frisch en raak in sepia uitgevoerd.

Op dezelfde veiling kon het Museum Boijmans, eveneens met steun van de Vereniging Rembrandt, twee pastels van Jean Baptiste Perronneau en Joseph Ducreux verwerven. Het eerste stuk vormt wel een zeer karakteristiek en mooi exempel van het voorname werk van dezen grooten achttiende-eeuwschen Franschen pastellist. (afb. IX).

Perronneau was in ons land geen onbekende. Herhaaldelijk vertoefde hij hier, waar meerdere opdrachten hem ten deel vielen. In oud familiebezit bevinden zich nog steeds een aantal van zijne portretten. Ook het Museum Boijmans bezit sinds een tiental jaren de beeltenis van Catharina van der Dussen, de echtgenoot van den Rotterdamschen Burgemeester Willem Scheepers, in 1761 door den kunstenaar vervaardigd.

Vijf jaren later ontstond het damesportret, dat Boymans thans kon verwerven. In distinctie van houding en ook in de kleuren, waarbij teer-rose en parelgrijs den hoofdtoon voeren, overtreft het echter de reeds aanwezige pastels. De nieuwe aanwinst was vroeger in de collectie Camille Groult en werd in Juni 1920 te Parijs voor 8.500 francs verkocht. Zij wordt vermeld op pag. 92, 206 en 223 in het werk over den meester van Léandre Vaillat en Paul Ratouis de Limay.

Het aantrekkelijke portret van een oude dame door Joseph Ducreux is eveneens een gelukkige aanwinst te noemen. (afb. X).

Ducreux te Nancy in 1755 geboren, overleed te Parijs in 1802. Hij was de lievelingsleerling van den grooten pastellist La Tour, die hem in 1784 de inhoud van zijn atelier naliet. Bovendien was hij bevriend met Greuze, die hem soms beïnvloedde. Vooral in zijn pastels heeft Ducreux gevoelig werk gemaakt.

De heer J. Knoef te Amsterdam schonk een potloodteekening, een staande vrouwefiguur door den Amsterdamschen graveur en teekenaar Jacob Ernst Marcus omstreeks 1820 vervaardigd.

Dank zij de groote medewerking van mevrouw de Wed. Prof. Söhngen uit Wageningen werden negentien bijzonder mooie, doorwerkte aquarellen en teekeningen verworven van W. B. Tholen. Zij stellen het interieur en het bedrijf van de papierfabriek te Eerbeek voor en behooren tot het beste, dat deze fijne

meester gemaakt heeft. In het Bulletin is reeds van deze verrijking melding gemaakt evenals van de schenking van twee en veertig aquarellen en teekeningen van den te Rotterdam geboren Kees van Dongen.

Bruikleenen. Het Museum verkreeg dit jaar een aantal belangrijke bruikleenen: van een stadgenoot een groot werk van Albert Cuyp, voorstellend een landschap met schimmel; voorts een mansportret van Joos van Cleve, het portret van den beeldhouwer Strada door Jacopo Tintoretto, de alchimist van Jan Steen en een aan Raphaël toegeschreven kardinaalsportret. De heer W. C. Huinck te Amsterdam gaf in bruikleen een stilleven „Tulpen in glas” van Floris Verster; de heer D. G. van Beuningen een groot en voornaam doek, Christus en de overspelige vrouw, van Jakob Smits en een stadgenoot een steenen kop van Amadeo Modigliano.

Overige werkzaamheden. De toestand der kunstwerken kon over het algemeen als goed beschouwd worden.

Onze restaurator, de heer H. G. Luitwieler, verrichtte voorzichtig en bekwaam gelijk andere jaren een aantal noodzakelijke restauraties. Met het verbeteren der omljstingen werd voortgegaan; zooveel mogelijk werden daarvoor antieke lijsten, passende bij de schilderijen, gekozen.

Voor de tentoonstelling van De Divisionisten en de Saenredam expositie werden door ondergeteekende catalogi vervaardigd.

De Jakob Smits tentoonstelling kwam tot stand dank zij de samenwerking van Dr. Jozef Muls, Hip. Daeye, mevrouw Josine Jakob Smits en ondergeteekende. Dr. A. H. Cornette vervaardigde het voorwoord van den catalogus.

Tevens zag een herdruk van den beknopten catalogus van de schilderijen en beeldhouwwerken van het Museum het licht. Hierbij was mej. A. C. A. Drost behulpzaam.

Verschillende kunstwerken werden tijdelijk in bruikleen afgestaan voor tentoonstellingen in binnen- en buitenland, te weten:

Het „Gezicht op Keulen” door Berckheyde, de tekening „Christus aan het Kruis” van P. P. Rubens en een landschapsteekening van Lambert Doomer voor de tentoonstelling „Joost van den Vondel” te Keulen; het zelfportret van D. Ket voor de afdeling hedendaagsche Nederlandsche schilderkunst op de Parijsche Wereldtentoonstelling; het dubbelportret van J. B. de Champaigne en Nicolas de Platte-Montagne, benevens „De gelukkige moeder” van J. B. Greuze voor de expositie Chefs d'oeuvre de l'art français te Parijs en de „Herfst te Nuenen” van Vincent van Gogh en de teekeningen „Bords du Rhône” en „Bietenpootster” van denzelfden meester, benevens „De moestuin” van Anton Mauve voor de van Gogh tentoonstelling te Parijs; het „Oude stadhuis” van Beerstraeten voor de Descartes tentoonstelling in de Bibliotheque Nationale te Parijs. Bovendien werden op verzoek van de Fransche Regeering op de Wereldtentoonstelling te Parijs ingezonden een maquette benevens 31 groote photo's van het Nieuwe Museum.

Voor de Frans Hals tentoonstelling te Haarlem werd uitgeleend het „Mansportret” van dezen meester; voor de van der Heyden tentoonstelling in de Waag te Amsterdam, de ruïne van Jan van der Heyden; voor de Van Dongen tentoonstelling in het Stedelijk Museum te Amsterdam „het interieur met de gele deur” en het „Portret van Rappoport” door dezen meester; voor een tentoonstelling van Fransche negentiende eeuwse meesters in den kunsthandel van Wisselingh in Amsterdam, het „Gezicht op de Leuvehaven” van Eugène Boudin.

Dr. J. G. van Gelder, conservator voor de Bibliotheek en het Prentenkabinet, hield zich bezig met het in beheer nemen van de talrijke aanwinsten op het gebied van de bibliotheek en de prenten. Hij richtte de tentoonstellingen in op graphisch gebied en verzorgde den catalogus voor de Piranesi expositie. Voortgegaan werd met de catalogiseering en het volgens onderwerp en schrijver op fiche zetten van de reeds aanwezige boeken en tijdschriftartikelen. Het bezoek aan de bibliotheek nam toe.

**Aanwinsten.
van het
Prentenkabinet.**

Dank zij een schenking van Dr. J. C. J. Bierens de Haan, namens de Lucas van Leyden stichting werd het Prentenkabinet verrijkt met niet minder dan een 750-tal voornamelijk Nederlandsche gravures en etsen uit het einde der 18de en het begin der 19de eeuw. Door deze aanvulling bezit het Museum thans een uitstekend overzicht van een veelal veronachtzaamd tijdperk der Nederlandsche prentkunst. Van de volgende kunstenaars waren in deze schenking prenten aanwezig: E. W. J. Bagelaar (277), J. A. Bemme (25), A. van den Bos (38), Herman van Brussel (38), Christine Chalon (207), G. Craeyvanger (6), Reynier Graeyvanger (6), J. L. Cornet (59), J. van Cuylenburgh (6), A. J. W. Dielen (10), P. L. Dubourcq (23), Herman Fock (90), J. C. Gaal (46), Remy van Haanen (23), Anth. van der Haer (26), C. L. Hansen (23), L. Hardenberg (20), Jos. Hartogensis (32), Joh. Janson (68), Joh. Chr. Janson (5), P. Janson (48), D. van der Kellen Sr. (10), D. van der Kellen Jr. (5), D. van Lokhorst (6), J. J. van der Maaten (13), Pieter de Mare (83), J. Z. Mazel (8), G. Emaus de Micault (2), F. A. Milatz (12), G. van Nijmegen (25), P. G. van Os (18), L. Overbeek (8), W. Roelofs (14), A. Schaepkens (11), Izaak Schmidt (6), Hendrik Schwegman (21), J. Ch. Hora Siccamo (47), J. H. Rijckelijckhuizen (26), Eugène Verboeckhoven (16), R. Vinkeles (36).

Behalve deze prenten bevonden zich bij de schenking in boekdeelen gebonden: Het etswerk van J. E. Marcus (proefdrukken), Edg. Poe's *Le Corbeau* (The Raven) met litho's van Ed. Manet; etswerk van W. de Man, J. Jacquemart en N. Eekman (10 droge naald etsen *Jeux de Dés*). Van een bijzondere bekoring waren verder 13 etsen van den Franschen 19den eeuwse etser Maxime Lalanne.

Belangrijk was verder de eerste uitgave van G. B. Piranesi's *Vasi e Candelabri*. De stichting schonk van dezen belangrijken Italiaanschen etser bovendien een zeer waardevolle serie van 97 bladen van diens *Vedute di Roma*. Op de belangrijkheid van deze etsen meest in vroegen en ook in eersten druk aanwezig is in het eerste nummer van het Bulletin geweest. Een tentoonstelling van een deel dezer

etsen liet verder het volle licht vallen op de beteekenis van dit geschenk, dat ook door een catalogus van het tentoongestelde werk nader werd vastgelegd.

De lijst der geschenken van de stichting wordt besloten door een reeks van 142 etsen, gezichten van Parijs, Lyon etc. van den Franschen 17den eeuwischen kunstenaar Isr. Silvestre.

De heer Herman van Beek verrijkte de verzameling met de serie van 18 prenten „Amoenissimae aliquot regiunculae”, landschappen van den Rotterdammer Jan van de Velde. De prenten zijn in het eerste nummer van het Bulletin nader toegelicht.

De heer S. Moulijn schonk 2 litho's (Avond, 1893; Bij een kasteel, 1896) en completeerde daarmee de verzameling die reeds in het Museum van zijn werk aanwezig was.

Mevrouw Hoyer Wierdsma schonk een ets (Landschap) van A. Lepère. De heer J. H. van Hasselt 20 etsen in 1929 uitgegeven „Sport und Machine” getiteld van Willi Baumeister.

Aangekocht werd het in 1935 te Parijs verschenen werk Ovide, L'art d'aimer, versierd met 17 houtsneden van Aristide Maillol en 12 zeer bijzondere litho's. Ook deze aanwinst werd in het Bulletin besproken.

Aanwinsten van de Bibliotheek.

De bibliotheek werd in het afgelopen jaar door een groot aantal boeken verrijkt. Wederom schonk Dr. J. C. J. Bierens de Haan namens de Lucas van Leyden Stichting talrijke kostbare werken, hoofdzakelijk over grafische kunstenaars. Een 130-tal deels zeer fraai gebonden werken maakten door den omvang van het aantal deelen een nieuwe rangschikking in de bibliotheek noodzakelijk. Het boekendepot moest worden vergroot.

Onder de belangrijkste aanwinsten worden hier vermeld de 117 deelen Gazette des Beaux Arts, een dertigtal jaargangen van het Zeitschrift f. bildende Kunst (thans compleet in het Museum) en werken van W. Young Ottley, F. Becker, E. Dacier, E. Bock, Ch. Hülsen e. a. Vooral de reproductiewerken en de literatuur over het ornament ondergingen een aanzienlijke uitbreiding.

Verdere geschenken mocht de bibliotheek ontvangen van den heer J. Knoef (5), K. H. de Haas en het Rotterdamsche Leeskabinet (3).

Aangekocht werden wederom een aantal kunsthistorische boeken en voortgegaan werd met het completeeren van de ontbrekende jaargangen van op het Museum aanwezige tijdschriften.

De voornaamste aankoop gold de handbibliotheek, van den heer S. Moulijn, waardoor een aantal zeer zeldzame werken over de lithographie eigendom van het museum werden. Enkele van deze aanwinsten werden in het Bulletin besproken.

Tentoonstellingen. 23 December 1936—25 Januari 1937: Kersttentoonstelling: „De Divisionisten, van George Seurat tot Jan Toorop”. Burgemeester Mr. P. Droogleever Fortuyn verrichtte de opening.

Januari, Februari, Maart: Tentoonstelling in het Prentenkabinet: Antonio

Canaletto (1697—1768) en Giovanni Battista Piranesi (1720—1778), Rome en Venetië in de 18e eeuw.

6 Februari—1 Maart: Jubileum-Tentoonstelling van schilderijen, teekeningen en lithographieën van S. Moulijn. Opening door Burgemeester Mr. P. Droogleever Fortuyn.

13 Maart—4 April: Tentoonstelling der Rotterdamsche Kunstenaars Societeit. Opening door Wethouder J. B. J. Ratté.

April, Mei, Juni: Tentoonstelling in het Prentenkabinet: Aanwinsten van Kees van Dongen, W. B. Tholen, Dirk Nijland en Aristide Maillol.

17 April—9 Mei: Tentoonstelling van de Groep R. 33. Opening door Burgemeester Mr. P. Droogleever Fortuyn.

Juli, Augustus, September: Tentoonstelling in het Prentenkabinet: Aquarellen en teekeningen door Nederlandsche meesters van 1720 tot 1830, afkomstig uit de collectie Montauban van Swijndrecht.

30 October—7 December: Tentoonstelling van schilderijen, aquarellen en etsen door Jakob Smits (Rotterdam 1856—1928 Mol). Opening door Burgemeester Mr. P. Droogleever Fortuyn. De heer E. Mistler uit Antwerpen hield namens Kunst van Heden een rede. (Zie ook blz. 7).

December 1937—Januari 1938: Tentoonstelling in het Prentenkabinet: Italiaansche grafiek uit de 15e tot de 17e eeuw.

24 December 1937—6 Februari 1938: Kerst-Tentoonstelling: Schilderijen en teekeningen door Pieter Jansz. Saenredam (1597—1665). Opening door Burgemeester Mr. P. Droogleever Fortuyn.

Lezingen. 15 Februari. Dr. E. Buschbeck, Conservator van het Kunsthistorisches Museum te Weenen: „Het ontstaan en de ontwikkeling der schilderijenverzameling in het Weensche Museum.

25 November: Dr. J. Muls, Conservator van het Koninklijk Museum van Schoone Kunsten te Antwerpen: „Jakob Smits, zijn leven en werken”.

Ontvangsten en bezoeken. In het afgelopen jaar zijn verscheidene gezelschappen en vooraanstaande gasten door den Burgemeester in het Museum Boijmans ontvangen, w.o. op 14 Januari een bezoek van de Indische Vorsten, die ter gelegenheid van het huwelijk van H. K. H. Prinses Juliana met Z. K. H. Prins Bernhard in ons land vertoefden. In de aula van het Museum werden films vertoond van de Rotterdamsche haven en van folkloristische gebruiken. Daarna werd een rondgang gemaakt door het Museum en tenslotte vereenigden de gasten zich bij de buffetten in de tuinzaal. Op 19 Juni: Een ontvangst door het Gemeentebestuur van de deelnemers aan het Internationaal Landbouwcongres. Op 20 September: Een bezoek van den Oberbürgermeister van Keulen, Dr. Schmitt, en van eenige Keulsche autoriteiten. Na een rondwandeling door de zalen werd een thee aangeboden in de tuinzaal.

Ambtenaren en Personeel. De assistente, mejuffrouw A. C. A. Drost, kreeg op 1 Augustus een vaste aanstelling.

Mejuffrouw R. D. Croll was vanaf 1 September tijdens de ochtenduren als volontaire in de bibliotheek werkzaam.

Mejuffrouw E. Dammers, die, na afloop van de Jeroen Bosch Tentoonstelling, te werk was gesteld voor het vervaardigen van een inventaris der uitgebreide collectie tegels, verliet, na tot voldoening haar opdracht beëindigd te hebben, wegens haar aanstaand huwelijk in Juli het Museum Boijmans.

Na een 35-jarigen diensttijd aan de Gemeente, waarvan de laatste 25 jaren aan het Museum Boijmans, werd op wachtgeld gesteld de adjunct-commies J. P. Manschot. Op 1 Augustus werd in zijn plaats bevorderd tot adjunct-commies de opzichter-concierge B. M. van Harskamp. Den 16den September werd als concierge aangesteld J. Meyer, voordien agent van politie.

Op 1 November werd in het Museum Boijmans het 25-jarig ambtsjubileum van J. P. Manschot gevierd, dat tevens een afscheid was. Alle ambtenaren hadden zich na sluitingstijd in de Commissiekamer vereenigd om Manschot en zijn vrouw te ontvangen. De Directeur sprak den jubilaris toe en bood hem, als dank voor zijn toewijding en plichtsbetrachting, namens het geheele personeel een bureau met stoel en toebehooren aan. Een telegram van Dr. F. Schmidt Degener, oud-directeur van het Museum Boijmans, werd voorgelezen. Uit naam van de leden uit de Burgerij der Commissie voor het Museum Boijmans werd een envelop met inhoud overhandigd.

De suppoosten J. C. Rieborn en C. J. Beyer kregen op 1 Mei een persoonlijke toelage. Den 1sten Juni, na 22 jaren verbonden te zijn geweest aan het Museum van Oudheden en 2 jaren aan het Museum Boijmans, werd gepensionneerd de suppoost C. van der Linden, die steeds tot tevredenheid zijn werk had verricht. In zijn plaats werd in vasten dienst aangesteld K. E. Heil, voordien beëdigd weger aan het Openbaar Slachthuis. In de plaats van J. Pley, die het Museum 1 Juli verliet, werd 16 Augustus in vasten dienst aangesteld als suppoost F. W. E. Hess, voordien portier aan het Raadhuis. In vasten dienst werden voorts aangesteld: op 1 Augustus: de suppoosten N. J. G. de Groot, R. W. Neeleman en A. J. van Moorsel; op 1 October de nachtwaker C. W. Paak; op 1 November de suppoost P. F. Bik en de nachtwaker J. Verkaman.

De adjunct-commies, de concierge en het overige personeel vervulden trouw en naar behooren hun taak.

Het bezoek. Het Museum werd in den loop van het jaar bezocht door:

3.628	belangstellenden.	à f 0,25
27.170	”	” ” 0,10
87	”	” ” 0,50
3.465	”	” ” 0,01
2.836	”	per jaarkaart

Totaal 37.186

MUSEUM VAN OUDHEDEN.

Het Museum van Oudheden bleef ook gedurende het jaar 1937 gesloten. Als een belangrijk en verheugend feit kan hier vermeld worden, dat Burgemeester en Wethouders van Rotterdam den Raad der Gemeente mededeeling hebben gedaan van een schenking van particuliere zijde van een bedrag van f 50.000,— voor de restauratie van het oude Gemeenelandshuis van Schieland (voormalig Museum Boijmans), waarin later het Historisch Museum gevestigd zal worden.

Een reeds lang gekoesterde wensch zal hierdoor in vervulling kunnen gaan: Rotterdam zal in de toekomst een Museum rijk zijn, dat niet alleen door zijn inhoud, maar ook door zijn statig uiterlijk, een aantrekkingskracht temeer vormt. Met de werkzaamheden der restauratie zal in den loop van het jaar 1938 een aanvang gemaakt worden. Deze plannen maakten een ontruiming van het gebouw en een tijdelijk opslaan der verzamelingen in het Museum Boijmans noodzakelijk. Vanaf 1 April was mejuffrouw H. M. van Stolk belast met het inpakken en inventariseeren van alle aanwezige voorwerpen.

Als schenking van Mr. F. C. Koch en Mr. W. Suermondt Lzn. werd verworven het Portret van Burgemeester Jhr. Willem van Melissant, Hoogheemraad van Schieland, in 1601 door een Rotterdamschen portrettist geschilderd, en als legaat van den heer J. van Vollenhoven een belangrijke verzameling oude munten en penningen op historisch gebied.

De Directeur van het Museum,
D. HANNEMA.

Geschenk van de Vereeniging Rembrandt en van honderd vrienden van het Museum.

Afb. II. Rembrandt ± 1665.

Man met roode muts.

Afb. III. Johannes Vermeer.

De Emmaüsgangers.

Afb. IV. Johannes Vermeer.

Fragment Emmaüsgangers.

Afb. V. Johannes Vermeer.

Fragment Emmaüsgangers.

Afb. VI. Johannes Vermeer.

Fragment Emmaüsängers.

Verworven met steun van de Vereeniging Rembrandt.

Afb. VII. Philips Koninck.

Panorama landschap.

Afb. VIII. Jan Lievens.

Boomen.

Verworven met steun van de Vereeniging Rembrandt.

Afb. IX. Jean-Baptiste Perronneau.

Damesportret.

Verworven met steun van de Vereeniging Rembrandt.

Afb. X. Joseph Ducreux.

Damesportret.

Afb. XI. Jan Toorop.

De Thames te Londen.

Geschenk van de Erasmus Stichting, Rotterdam.

Afb. 1.

Bourgondische School ± 1410.